

ІСТОРІЯ

УДК 94(477) «1648/179» + 908

Павло ТОКАЛЕНКО,
аспірант

Херсонського національного технічного університету
(Херсон, Україна) pavtok83@gmail.com

ВИСВІТЛЕННЯ СУЧАСНИКАМИ ПЕРШОЇ РОСІЙСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ ПОЛІТИКИ ЦАРСЬКОЇ РЕАКЦІЇ 1905–1910 РОКІВ

У статті автор аналізує дореволюційні видання сучасників подій Першої російської революції 1905–1907 років. Основна увага приділяється реакційній політиці царизму й умовам утримання політичних в'язнів на каторзі та у в'язницях. Крім цього, увага акцентується на політичній атмосфері в 1905–1910 роках і змінах у законодавчій базі в цей період. Стаття має оглядовий характер. Автор частково опубліковує основні думки сучасників Першої російської революції 1905–1907 років і періоду царської реакції в тезовій формі. Усі аналітичні праці, зазначені в цій статті, розміщені автором за хронологічною ознакою.

Ключові слова: Перша російська революція, політика царської реакції, Південь України, «Чорна сотня», законодавча політика.

Pavlo TOKALENKO,
postgraduate

Kherson National Technical University
(Kherson, Ukraine) pavtok83@gmail.com

DISCLOSURE BY CONTEMPORARIES OF THE FIRST RUSSIAN REVOLUTION OF THE POLITICS OF THE TSARIST REACTION OF 1905–1910

In the article the author analyzes pre-revolutionary editions of contemporaries of the events of the First Russian Revolution of 1905–1907. The main attention is paid to the reactionary policy of tsarism and the conditions of detention of political prisoners in hard labor and in prisons. In addition, attentions of reader will focuses on the political atmosphere in 1905–1910 and changes in the legislative framework during this period. The article is of an overview nature. The author succinctly publishes the main ideas of the contemporaries of the First Russian Revolution of 1905–1907 about the period of the tsarist reaction.

The first Russian revolution of 1905–1907 was significant for the witnesses of those events who saw with their own eyes the confrontation of revolutionary forces with the defenders of the monarchical orders in the state. During this period, revolutionary parties, which, with the help of agitation measures, revolutionary propaganda and terror, tried to break the institute of monarchism in the Russian Empire. In the circumstances of the existence of various interpretations of the events of the 1905–1907 revolution, and especially the powerful Soviet ideological stratification, it will be important to turn to sources of contemporaries, witnesses of those events.

An important element in the books of contemporaries of the revolution of 1905–1907 is the recognition of the presence of fear in society and the uncertainty in the future for the entire Russian Empire. Contemporaries of the First Russian Revolution with a relative flavor detail the facts of violence during the reactionary policy of tsarism, especially in relation to children and women. One can state that most of the books on the First Russian Revolution of 1905–1907, created as a warning for the descendants, as a political warning of the inevitability of revolutionary consequences. The criticism of the existing monarchist regime in the writings of contemporaries of the First Russian Revolution, was the latent idea of reforming the socio-political life in the state and the expansion of the liberalization of the socio-economic space in the global sense are particularly striking.

All works of contemporaries of the revolutionary events of 1905–1907 are separated by the author in chronological order. The author does not emphasize the full disclosure of the problems of the events of the First Russian Revolution on the basis of political analysis or memoirs of witnesses of those events, but only tries to bring the reader his own scientific research and expand the boundaries of knowledge for researchers of the revolutionary events of 1905–1907.

Key words: First Russian revolution, policy of tsarist reaction, south of Ukraine, “Black Hundred”, legislative policy.

Постановка проблеми. Перша російська революція 1905–1907 років була значущою для свідків тих подій, які на власні очі бачили протистояння революційних сил і захисників монархічних порядків у державі. Вони жили в часи, коли

політична криза в російському суспільстві стала все більш відчутною в поєднанні з економічною кризою 1900–1903 років, а відсутність необхідних застережних державницьких заходів за станової системи відносин стала тим каталізатором, який

і призвів до загального вибуху народного гніву в 1905 році. Крім цього, російсько-японська війна 1904–1905 років тільки сприяла погіршенню царського авторитету на початку ХХ століття. У цей період активізувалися й революційні партії, які за допомогою агітаційних заходів, революційної пропаганди та терору намагалися розхитати інститут монархізму в Російській імперії.

Мета статті. За наявності різних інтерпретацій подій революції 1905–1907 років, а особливо – потужного радянського ідеологічного нашарування, буде важливо звернутися до джерел, написаних сучасниками, свідками тих подій.

Усі роботи сучасників революційних подій 1905–1907 років розмежовані автором за хронологічною послідовністю. Автор не наголошує на повному розкритті проблематики подій Першої російської революції на основі політичного аналізу чи мемуарів свідків тих подій, а лише намагається донести до читача власну наукову розвідку та розширити межі пізнання для дослідників революційних подій 1905–1907 років.

Виклад основного матеріалу. Ще до початку Першої російської революції, у 1903 році в книзі «Обшук, тюрма, заслання» під редакцією Г. Кукліна, яка була опублікована в Женеві, було описано умови утримання політичних в'язнів у тюрмах. Автор наголошував, що за політичними арештантами в Російській імперії був організований подвійний нагляд: від жандармерії та тюремної адміністрації (Обыск, тюрма, ссылка, 1903: 20). Крім цього, у вищезазначеній книзі згадувалося й про таємне спілкування між політичними в'язнями за допомогою «логічного перестукування по тюремних стінах» (Обыск, тюрма, ссылка, 1903: 34–36); про використання опалювальних систем у в'язницях (Обыск, тюрма, ссылка, 1903: 38). Особливо корисним для дослідників історії пенітенціарних закладів Російської імперії стане вивчення тюремного діловодства початку ХХ століття. У книзі наведені детальні зразки заяв, клопотань і звернень від політичних арештантів до тюремної адміністрації (Обыск, тюрма, ссылка, 1903: 39–44).

У Москві в 1906 році вийшла друком книга А. Ніколаєва «Інтелігенція та народ», в якій він наголошував на важливості досягнення самого поняття «інтелігенція» та її ролі в революційних подіях 1905 року. «Інтелігент», згідно з Ніколаєвим, це не освічена людина, це не вчений, це не багатий і не особа у вишуканому вбранні, інтелігент – це особа, яка опікувалася турботами простого населення Росії (Николаев, 1906: 12–13).

П. Кропоткін у 1906 році опублікував у Петербурзі книгу «Заслання до Сибіру». У ній автор

описав несправедливе ставлення до політичних і кримінальних засланих у Сибіру у ХІХ – на початку ХХ століття. П. Кропоткін описав побут і умови утримання політичних арештантів, ставлення до них місцевого населення, організацію харчування, традиційне «полювання» місцевих мешканців за втікачами тощо. Відзначив автор і позитивний вплив каторжан на розвиток Сибіру. Він зазначав, що заслання старообрядців і українців сприятливо позначилося на розвитку сільського господарства в Сибіру, а російські й польські каторжани брали участь в організації промислового виробництва. Однак він додавав, що такі випадки були рідкісними, в основному кількість ініціативних каторжан була мізерною щодо загальної кількості сибірських кримінальних і політичних засланих (Кропоткин, 1906: 19).

У книзі «У російських і французьких тюрмах» цього ж автора, яка також вийшла друком у Петербурзі в 1906 році. П. Кропоткін намагався порівняти пенітенціарні системи й умови утримання в'язнів у Французькій республіці та в Російській імперії. Важливим переломним моментом в історії пенітенціарної системи, на думку П. Кропоткіна, було оприлюднення умов утримання політичних в'язнів на каторзі матір'ю одного з каторжан, якій довелося дізнатися та зробити відомими подробиці життя політичних засланих після зустрічі із сином у пересильному пункті до Нерчинської каторги – Мценську (Кропоткин, 1906: 52–53).

У 1906 році в Петербурзі була опублікована книга С. Степняка «Підпільна Росія», в якій автор наголошував на неможливості перемоги революціонерів. Сили протистояння в революційні роки були, вочевидь, нерівними, проте, незважаючи на це, революціонери були готові покласти на «вівтар революції» кращих представників російської молоді (Степняк, 1906: 25). Крім цього, революційна ситуація в державі настільки загострила соціальну атмосферу в суспільстві, що влада заарештовувала невинних, за свідченнями, навіть дітей. Ці не причетні до революційних подій особи проводили ув'язнення в одиночних камерах місяцями, бо кількість заарештованих сильно гальмувала судові розгляди справ (Степняк, 1906: 26).

У цьому ж році П. Стрельський у книзі «Партія й революція 1905 року» писав, що реакційний чорносотенний рух монархізму з'явився ще в 1904 році. Саме тоді губернські відомості майже всіх губерній почали друкувати антиреволюційні статті, основний сенс яких був у відмежуванні російського народу від революційних сил (Стрельский, 1906: 54).

П. Стрельський зазначав, що царський рескрипт про заснування «Булігінської Думи» від 18 жовтня 1905 року розпочав реакційну політику царизму (Стрельський, 1906: 55).

У 1906 році була опублікована праця М. Рейснера «Абсолютизм, революція і банкрутство», в якій автор намагався проаналізувати економічний аспект Першої російської революції. У книзі було відмічене протистояння двох світоглядних політичних моделей на тлі революційних подій 1905–1907 років. Революційні сили отримували фінансову допомогу, зброю й інше від ліберальної частини суспільства на Заході, і навпаки, уряд Російської імперії отримував гроші від західних підприємців і урядів, які захищали власні фінансові інтереси в Російській імперії (Кропоткин, 1906: 9). Крім цього, автор наголошував на значному ризику для західного капіталу щодо фінансування монархізму в Росії, майбутня платоспроможність якого була дуже сумнівною (Рейснер, 1906: 12).

М. Рейснер прийшов до висновку, що революція була програна після важливого стратегічного розколу в революційному таборі, якого завдав жовтневий маніфест Миколи II. Цей документ, на думку М. Рейснера, відволікав ліберальну частину суспільства з однією метою – не допустити їх до грошей Російської імперії. Бюджет і вся фінансова політика Російської імперії залишилася в руках царського уряду (Рейснер, 1906: 22).

У цьому ж році В. Львов-Рогачевський у книзі «Друк і цензура» вивчив питання заборони друкованих видань в Російській імперії напередодні Першої російської революції. Усього за період від 1865 року до початку XX століття на періодичні видання було накладено 615 адміністративних стягнень, більшість із них стосувалися літературних і політичних журналів. За цей же період більш ніж 20 газет і журналів було заборонено без права відновлення (Львов-Рогачевський, 1906: 88–90).

Питанням царської цензури переймався й Е. Валле-де Барр, який у книзі «Свобода російського друку (після 17 жовтня 1905 року)», надрукованій у Самарі в 1906 році, писав, що видання, які мали власну позицію відносно революційних подій і не відтворювали на своїх шпальтах офіційну урядову трактовку, зазнавали тиску та репресій із боку царської цензури. Тільки з 22 жовтня по 31 грудня 1905 року 278 редакторів, видавців, авторів редакцій періодичних видань, типографій і їх співробітників було репресовано за різними мотивами. За цей період було конфісковано 16 номерів газет і журналів, арештовано – 26, призупинено – 44, заборонено зовсім – 7 (Валле-де-Барр, 1906: 33–53).

У 1907 році в Москві вийшла друком книжка (імовірно, під авторством М. Волкова) «Російські жінки на ешафоті». У книзі автор описав хоробрість жінок-революціонерок і їх нелегку долю. Зокрема, ішлося про одеситку Бейлу Шерешевську, Анну Венедиктову, Анастасію Мамаєву, Марію Зав'ялову й інших жінок. Автор, наголошуючи на сміливості жінок, зазначав, що Бейла Шерешевська разом зі співницями в грудні 1905 року кинула три бомби до популярної кофейні Лібмана в Одесі (Російські жінки на ешафоті, 1907: 179–180).

У Петербурзі в 1907 році П. Люблінський у праці «Право амністії» наголосив, що революція 1905–1907 років пом'якшила долю російських дворян, засуджених за політичними статтями. У 1905 році після маніфесту від 17 жовтня 1905 року й низки урядових наказів дворян перестали позбавляти всіх майнових і станових прав у разі обвинувального судового вироку за політичними справами (Люблінський, 1907: 302).

Історик і меншовик М. Рожков у 1907 році в праці «Долі руської революції» дослідив історичну генезу різних верств населення в революційних подіях початку XX століття. Він наголошував, що робітники в другій половині XIX століття висували суто економічні вимоги під час страйків. Лише на початку XX століття робітничий рух набув яскраво виражених політичних форм (Рожков, 1907: 21). Щодо селян, як відмічав автор, то вони в XIX столітті брали участь лише в хаотичних селянських заворушеннях, метою яких було раптове захоплення поміщицького хліба та сіна, щоб одноразово досхочу нагодувати родину та власну худобу (Рожков, 1907: 22).

Студентство також брало участь в антиурядових заходах. У XIX столітті студентські страйки стали періодичними після ухвалення урядом Університетського уставу від 1884 року. Однак своє невдоволення станом справ у політиці, науці та в інших сферах студенти виражали, прикриваючись академічними мотивами (Рожков, 1907: 23).

Згадав М. Рожков і про ліберальні верстви суспільства. Однак відому «банкетну кампанію» 1904 року, яку американський історик Д. Фішер вважав початком Першої російської революції, М. Рожков відніс до незначних подій, які звеличували лише апологети земського руху в Російській імперії (Рожков, 1907: 23).

У 1907 році І. Клейнершехет у книзі «Справа про жовтневий погром у Сімферополі» вивчав питання антисемітизму на півдні Російської імперії в роки Першої російської революції. Зокрема, він зазначав, що під час єврейського погрому

в Сімферополі в жовтні 1905 року було вбито 47 осіб, більшість із яких загинуло внаслідок черепно-мозкових травм, нанесених тупим предметом. Серед них були три жінки (Клейнершехет, 1907: 5). Усі звинувачені особи у справі Сімферопольського погрому були виправдані судом 16 червня 1906 року, окрім поліцейського наглядача Ермоленко, який 3 червня покінчив життя самогубством, не дочекавшись виправданого вироку (Клейнершехет, 1907: 131).

У 1908 році в Петербурзі вийшла друком книга Л. Клейнборта «Політичні: раніше та тепер», у якій він зазначав, що тюрми в Російській імперії на початку ХХ століття були розраховані на 100–110 тисяч осіб. Міністерством внутрішніх справ Російської імперії називалася й точна цифра – 167 тисяч 830 осіб перебувало в тюрмах Росії станом на 1907 рік. У Київській тюрмі, розрахованій на 690 місць, утримувалися 2207 в'язнів. В Одеській за наявних 804 місць утримували 1610 в'язнів. У Катеринославській (324 місця) – 842 особи. В'язням доводилося спати не тільки на підлозі, під нарами, а й навіть у тюремних коридорах. Велика концентрація в'язнів на обмеженій площі зумовила появу епідеміологічних хвороб у більш ніж 65 тюрмах Росії (Клейнборт, 1908: 4).

В. Обнінський у книзі «Новий лад», яка вийшла друком у Москві в 1909 році, описував реакційну атмосферу в середовищі політичних в'язнів. Він стверджував, що про відкрите насилля над політичними арештантами неодноразово заявляли й кримінальні злочинці. Так, начальник Казанської тюрми Горемікін у 1907–1908 роках підбурював кримінальних в'язнів до сутичок із політичними, навіть до насилля над жінками, засудженими за політичними обвинуваченнями. Після кожного акту насилля кримінальні в'язні залишалися без покарання з відома керівництва Казанської в'язниці (Обнинский, 1909: 209).

Крім цього, В. Обнінський наголошував, що влада не соромилася обстрілювати бунтівні населені пункти вогнем із артилерії, про що було відкрито заявлено губернаторами та командирами військових частин у зверненнях до народу. Особливо послідовно ця стратегія придушення соціальних заворушень реалізовувалася на Півдні України, зокрема в Катеринославській губернії (Обнинский, 1909: 287).

У 1909 році в Санкт-Петербурзі вийшла друком книга приват-доцента юридичних наук М. Лазаревського «Законодавчі акти перехідного часу. 1904–1908 рр.», у якій автор акцентував увагу на змінах у законодавчій базі Російської імперії, які були пов'язані з революційними поді-

ями 1905–1907 років: дозвіл друкувати Біблію українською мовою (Законодательные акты переходного времени 1904–1908 гг., 1909: 24); зміни до правил зберігання та продажу вогнепальної зброї (Законодательные акты переходного времени 1904–1908 гг., 1909: 179–180); створення військово-польових судів (Законодательные акты переходного времени 1904–1908 гг., 1909: 399); нові інструкції щодо застосування зброї поліцією та жандармами тощо (Законодательные акты переходного времени 1904–1908 гг., 1909: 580–581).

У цьому ж році в Санкт-Петербурзі був опублікований перший том книги професора М. Коркунова «Російське державне право». У цій книзі автор виправдовував обмеження особистих прав і свобод підданих Російської імперії політичною необхідністю, пов'язаною зі збереженням внутрішнього порядку в державі. Автор зауважував, що подібна практика була притаманна більшості світових держав, окрім Швейцарії (Коркунов, 1909: 565).

В. Волинг у 1910 році опублікував у Берліні книгу «Послання до Росії (справжнє значення Російської революції)», у якій він зазначав, що уряд Російської імперії знав про неможливість керувати Росією за допомогою армії, від дій якої однаково страждали революціонери та невинні особи. Саме тому було вирішено впливати на населення за допомогою поліції та добровольців-монархістів. Наслідком такого підходу було знищення майна на суму більш ніж 50 млн рублів, було вбито більш ніж тисячу чоловік. Приблизно 37 тисяч єврейських родин постраждали внаслідок чорносотенної контрреволюційної діяльності влади (Волинг, 1910: 61).

Крім цього, як відзначав В. Волинг, усі погроми знаходилися під особливою опікою влади й поліції (Волинг, 1910: 63). Чорносотенцям дозволялося відкрито носити зброю. У «Союзі російського народу» існував навіть «прейскурант помсти», в якому зазначалося, що за кожного вбитого поліцейського потрібно було вбити двох євреїв, за околочного наглядача – чотирьох, за пристава – вісьмох, за поліцмейстера – ще більше, а за вбивство чиновника великого рангу – поголівна різня (Волинг, 1910: 65).

У 1911 році А. Морської у книзі «Результат російської революції 1905 року та уряд Носаря», яка вийшла друком у Москві, писав, що внаслідок напруженої соціально-політичної ситуації в державі значно знизився рівень безпеки населення. Атмосфера внутрішнього страху в суспільстві, утрата контролю над ситуацією в деяких регіонах Російської імперії спонукали уряд вдатися до

крайніх заходів безпеки. Із 22 січня 1905 року у стан посиленої охорони було переведене місто Мелітополь Таврійської губернії. На військовий стан із 15 червня 1905 року було переведено місто Одесу, а з 16 червня – міста Севастополь, Миколаїв і Феодосію (Морской, 1911: 40–41).

У 1917 році в Петрограді вийшла друком книга І. Брільйона «На каторзі. Спогади революціонера». У ній автор книги на основі власних спогадів детально описав каторжну атмосферу в період Першої російської революції 1905–1907 років і в період царської реакції 1907–1910 років. Зокрема, він залишив спогади про генезу відносин між політичними та кримінальними в'язнями до революції 1905–1907 років і в постреволюційний період (Брильон, 1917: 36). І. Брільйон надав детальну структуру соціальної організації каторжного світу (Брильон, 1917: 38), описав протиріччя політичних і кримінальних в'язнів (Брильон, 1917: 50–51), випадки частих убивств в арештантському середовищі (Брильон, 1917: 40–41), умови утримання політичних у карцерах і організацію адміністрацією каторг відповідної психологічної атмосфери для політичних в'язнів (Брильон, 1917: 65), акції голодування (Брильон, 1917: 79), утечі політичних із каторги та фіктивну поголовну статистику наявності політичного контингенту арештантів за рахунок інших осіб (часто це були невинні китайці, яких ловили замість політичних утікачів і які взагалі не розуміли російської мови) (Брильон, 1917: 117), побутові умови утримання арештантів, організацію тюремної лазні та популярний «арештантський спорт» із вилову найбільшої кількості вошей на одязі (Брильон, 1917: 155).

Висновки. Висвітлення подій сучасниками Першої російської революції 1905–1907 років дає змогу дослідникам ознайомитися з процесом формування певного погляду на революційний процес у Росії. Важливо підкреслити й спільні риси, притаманні авторам початку ХХ століття. По-перше, це схильність до об'єктивного аналізу реакційної політики царизму, яка базувалася на насиллі та відсутності прав і свобод для населення. По-друге, це спроба досягнути недоліки й переваги змін у політичному й культурному житті Російської імперії після революції 1905–1907 років. Особливо яскраво прослідковується критика монархічного режиму у творах сучасників Першої російської революції, прихована ідея реформування соціально-політичного життя в державі та розширення лібералізації соціально-економічного простору в глобальному розумінні.

Важливим елементом у книгах сучасників революції 1905–1907 років є визнання наявності страху в суспільстві та невпевненості в майбутньому для всієї Російської імперії. Дореволюційні автори детально описують факти насилля під час реакційної політики царизму, особливо щодо дітей і жінок. Можна констатувати те, що більшість книг про Першу російську революцію 1905–1907 років створені як пересторога для нащадків, як політичне попередження про неминучість революційних наслідків. Окрім цього, важливо підкреслити й те, що дореволюційні автори подекуди романтизували революцію та намагалися створити ідеал справжнього революціонера – особи, здатної жертвувати собою задля досягнення певних цілей, спрямованих насамперед на покращення життя в Російській імперії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Брильйон И. На каторге. Воспоминания революционера. Петроград: Благо, 1917. 176 с.
2. Валле-де-Барр Е. Свобода русской печати (после 17 октября 1905 года). Самара: Губернская земская типография, 1906. 199 с.
3. Законодательные акты переходного времени 1904–1908 гг. Под ред. Н. Лазаревского. Спб.: Изд. юридического книжного склада «Право», 1909. 1018 с.
4. Клейнборг Л. «Политические» прежде и теперь. Спб.: Знание, 1908. 542 с.
5. Клейнершехет И. Дело об октябрьском погроме в Симферополе. Симферополь: Тип. М. Эйдлина, 1907. 132 с.
6. Коркунов Н. Русское государственное право. Спб.: Тип. М.М. Стасюлевича, 1909. 623 с.
7. Кропоткин П. В русских и французских тюрьмах. Спб.: Знание, 1906. 242 с.
8. Кропоткин П. Ссылка в Сибирь. Спб.: Знание, 1906. 59 с.
9. Львов-Рогачевский В. Печать и цензура. М.: Труд и знание, 1906. 136 с.
10. Люблинский П. Право амнистий. Спб.: Сенатский тип, 1907. 363 с.
11. Морской А. Исход российской революции 1905 года и правительство Носаря. М.: Тип. И.Д. Сытина, 1911. 128 с.
12. Николаев А. Интеллигенция и народ. М.: Труд и воля, 1906. 64 с.
13. Обнинский В. Новый строй. М.: Образование, 1909. 365 с.
14. Обыск, тюрьма и ссылка. Под ред. Г. Куклина. Женева: Изд. Г.А. Куклина, 1903. 45 с.
15. Рейснер М. Абсолютизм, революция и банкротство. Спб.: Дело, 1906. 29 с.
16. Рожков Н. Судьбы русской революции. Спб.: Век, 1907. 122 с.
17. Русские женщины на эшафоте. Под ред. Н. Волкова. М.: Тип. А.П. Поплавского, 1907. 192 с.
18. Степняк С. Подпольная Россия. Спб.: Типолиитография А.Э. Винке, 1906. 239 с.
19. Стрельский П. Партия и революция 1905. Спб.: Энергия, 1906. 96 с.
20. Уоллинг В. Послание России (Истинное значение русской революции). Berlin: Eberhard Frowein, 1910. 407 с.

REFERENCES

1. Briljon I. Na katorge. Vospominaniya revolyucionera [In penal servitude. Memoirs of a revolutionary]. Petrograd: Blago, 1917. 176 p. [in Russian]
2. Valle-de-Barr E. Svoboda russkoj pečati (posle 17 oktyabrya 1905 goda) [Freedom of the Russian press (after October 17, 1905)]. Samara: Gubernskaya zemskaya tipografiya, 1906. 199 p. [in Russian]
3. Zakonodatelnye akty perehodnogo vremeni 1904–1908 gg. Pod redakciej N. Lazarevskogo [Legislative acts of the transitional period 1904-1908. Ed. N. Lazarevsky]. Sankt-Peterburg.: Izdanie yuridicheskogo knizhnogo sklada «Pravo», 1909. 1018 p. [in Russian]
4. Klejnbor L. «Politicheskie» prezhde i teper [“Political” before and now]. Sankt-Peterburg: Znanie, 1908. 542 p. [in Russian]
5. Klejnershehet I. Delo ob oktyabrskom pogrome v Simferopole [The case of the October pogrom in Simferopol]. Simferopol: Tipografiya M.M. Ejdlina, 1907. 132 p. [in Russian]
6. Korkunov N. Russkoe gosudarstvennoe pravo [Russian State Law]. Sankt-Peterburg: Tipografiya. M.M. Stasyulevicha, 1909. 623 p. [in Russian]
7. Kropotkin P. V russkih i francuzskih tyurmah [In Russian and French prisons]. Sankt-Peterburg.: Znanie, 1906. 242 p. [in Russian]
8. Kropotkin P. Ssylka v Sibir [Link to Siberia]. Sankt-Peterburg: Znanie, 1906. 59 p. [in Russian]
9. Lvov-Rogachevskij V. Pechat i cenzura [Print and censorship]. Moskva: Trud i znanie, 1906. 136 p. [in Russian]
10. Lyublinskij P. Pravo amnistij [The right of amnesty]. Sankt-Peterburg.: Senatskij tip, 1907. 363 p. [in Russian]
11. Morskoy A. Ishod rossijskoj revolyucii 1905 goda i pravitelstvo Nosarya [The outcome of the Russian Revolution of 1905 and the government of Nosar]. Moskva: Tipografiya. I.D. Sytina, 1911. 128 p. [in Russian]
12. Nikolaev A. Intelligenciya i narod [Intellectuals and people]. Moskva: Trud i volya, 1906. 64 p. [in Russian]
13. Obninskij V. Novyj stroj [The new system]. Moskva: Obrazovanie, 1909. 365 p. [in Russian]
14. Obysk, tyurma i ssylka. Pod redakciej G. Kuklina [Search, prison and reference]. Zheneva: Izdatelstvo G. Kuklina, 1903. 45 p. [in Russian]
15. Rejsner M. Absolyutizm, revolyuciya i bankrotstvo [Absolutism, revolution and bankruptcy]. Sankt-Peterburg: Delo, 1906. 29 p. [in Russian]
16. Rozhkov N. Sudby russkoj revolyucii [Absolutism, revolution and bankruptcy]. Sankt-Peterburg: Vek, 1907. 122 p. [in Russian]
17. Russkie zhenshiny na eshafote. Pod redakciej. N. Volkova [Russian women on the scaffold]. Moskva: Tipografiya. A.P. Poplavskogo, 1907. 192 p. [in Russian]
18. Stepnyak S. Podpolnaya Rossiya [Secret Russia]. Sankt-Peterburg: Tipo-Litografiya A.E. Vineke, 1906. 239 p. [in Russian]
19. Strelskij P. Partiya i revolyuciya 1905 [Party and Revolution 1905]. Sankt-Peterburg: Energiya, 1906. 96 p. [in Russian]
20. Wolling V. Poslanie Rossii (Istinnoe znachenie russkoj revolyucii) [The Epistle of Russia (The True Importance of the Russian Revolution)]. Berlin: Eberhard Frowein, 1910. 407 p. [in Russian]